

Prófécia túlról

(Nagy László emlékének)

Sajdul a seb és jaldul a szó
gyönyörű gyásszal gyónom gyötrelmeimet
a tudat habosra hajszolt szárnyas lovai még zihálnak
gyomrukban még pókhálóremegés fészkel
fogukon forrásfakasztó szomjúság peng
és iszonyú késeivel már a tüdőt szabdalja

Megtérek ím hát hars harmatos füvek klorofil kirakatához
s nem kell üveget bezúzni csillaghókás fejjel
ha vágyaim természetes színüket mutatják
s nem manipulálják reklámreglamák
mert itt nem nőnek tilalomfaligetek
nem harsognak minden-lehet-vidámparkok
és nem kattognak gombnyomásautomaták
tündérmosolyú tavak tükrére hajolok
vizzel iszom felhőt napot és csillagot

De a kétségemet nem adom
szabadjegy az ég és föld közötti liftezéshez

Bűncím ím bételtek
egyszerre választottam hitet és hitetlenséget
és mindörökre
hiszek bennetek mert hitetlen vagyok
nem hiszek bennetek mert hívó vagyok
de ne feledjétek
szememben a ti szemetek is benne ragyog

Ez az élet kegyetlen
csak azért mert egyetlen
ha volna több is belőle
hogyan jutnánk előbbre

**A MINDENSÉG MUNKÁLJON MINDENKIBEN
HOGY
MINDENKI MUKÁLKODHASSÉK A MINDENSÉGEN**

Még az ujjlenyomatomat sem hagyom rátok
hogyan azonosítotok engem önmagammal
„versben bújdosó haramiát”
miféle billogbandérium tüzesül ellenem

homlokom holdját halovánnyá halottasítani
hogy éjfürdető fényem
rámsütött bélyegetek betűit izzítsa
melyet milliók lelkébe akartok égetni

De vigyázzatok
mennykőharagom ég velőtöket is pöndör pernyévé aszalja
és aszályom olyan Szaharát szül néktek
hogy szemetek nedve is hozzám szívárogo
és én felhőként föliszom
s harmadnapra nyakatokba zuhintom
hogy tengerjáróitok is belerokkannak
mire megjárják az én nagy óceánomat
s „hozzá légoszlopot fúvok a zavaros időbe”
dőre dimenzióitokat halomra döntögetni
és megnyitom alattatok az anyaföld méhét
hogy halálba öleljen s nem éltető só gyanánt
vajúdjon Karthágó-pusztaságot

Nem a szavaimhoz dörgölöző macskahízalgést hajszolom
nekem immár hajszálam se görbülhet
de néktek még a gerincetek is és nem a térgörbület
az oka ha tartásotok a ferde tornyot formázza

Őrizzétek ó a pártában hagyott gyermek-Krisztusokat
ne házassítsák a halállal magukat

A „kerub-Kondorral” parolázok
görbe törpe hiteket meggyalázok
de tiszta tenyérből megítatok
növényt embert és állatot

Ritmusomat ott zengetem
asszonyaitok hajának elektromos vibrálásaiban
és a férfi falloszok égnek meredő
legősibb ütemek utáni vágyakozásaiban
de tudom nevetésem tengermély árkokat vető tektonikaiban
vér villog véren
a halál öröklétre-fent késein

Ezüst glóriám a Napra akasztom
leszállok a poklok poklára is értetek
szívdobbanásra az élet örök áramát fakasztom
ne görbítsétek hamis imára térdetek
büszkén meneteljünk a megsemmisülésbe
tudván „jelett hagyni” e földön a legdicsebb érdem

Nemcsak húzódoznak tőlem
hátba is támadnak a hamisok
de hozzám húzódnak a hóvirág-hitű igazak
s arcom barázdáiból betűzik emberi és isteni sorsukat

KÉP

Középen állok én, a két szülő
között, kapocsként fogva egybe
– mit is? – a képet, szét ne esne
az, mi itt még csak éppen készülő –

félben: krizantém-kert, már ősülő,
s az érzelgős fényképész kedve
szcrint tán, kissé elmerengve
mi hárman, és az – elkapott idő,

a pillanat, mely mint a lepke,
gombostühegyre szúrva, már örök
pózba dermedt, a por belepte

Mögöttem mint a macska sündörög
megfoghatatlan, szürke árnyam,
s ami a legszebb: nincs szakállam

CELLA

Húséged kolostorában írom a verset,
emlékek dohszagú kódexeit;
az idő homályos folyosóján
visszhangzik a szerelem cipőkopogása
míg el nem nyeli egy cella
vasfogú csöndje, s azontúl
már csak az évek rései közé szorult
ábránd halk nyöszörgését hallani,
s ahogy súlyos suhogással
szemhéjad árkádjaira
telepszik a hó.

ID. SZABÓ ISTVÁN 80 ÉVES

Ritkán köszöntünk fiatalosabb szellemű 80 éves alkotót, mint id. Szabó István. Vele kapcsolatban a közhely igazságtartalma nehezen megfellebbezhető: töretlen alkotókedve, életenergiája csodálkozásra készíti látogatóit. Östehetségnek mondanánk, ha a harmincas években – amikor pályája valójában indul – ehhez a kitejezéshez nem tapadt volna annyi művészetén kívüli megkérdőjelezhető mozzanat. Kétségtelen azonban, hogy ő is abból a tovább lefojthatatlan forrásból buggyant a felszínre, amely a népi írókat, az első parasztfestőket adta a magyar kultúrának. Az elzárt medvesaljai kis településről, a különös hangzású Ceredről indulva vált a nógrádi népelet hiteles művészi megfogalmazójává. 1934-es első kiállítása óta van jelen a magyar képzőművészeti életben. Úgy tartja magáról, annyi fába nem öntött lelket egyetlen szobrász sem, mint ő. A nemzetközi hírnév útján 1939-ben indult el, amikor is a New York-i világiállításon mutatták be műveit. Azóta számos ország számos kiállítóhelyén szerepelt.

Munkásságát a legmagasabb helyi és országos kitüntetésekkel ismerték el. A Kossuth-díj után 80. születésnapján a Magyar Népköztársaság Zászlórendjét kapta meg, amelyhez ezúton is gratulálunk.

Itt az ideje, hogy kiterjedt közönsége albumok és egész munkásságát bemutató tudományos igényű pályaképek révén is még behatóbban megismerje.

Születésnapján a tehetségébe a hűséget és szolgálatot is beépítő elkötelezett művészt köszöntjük. Olvasóink nevében is fogadja szívből jövő jókívánásainkat.

A PALÓCFÖLD SZERKESZTŐSÉGE

MÁJZSUGOR

Még akkor elkerült Pestre azokban a keserves időkben, a legelején.

Az egyik este a nagyon szegényes vacsoránál – épp krumpliganca volt – azt mondja az apja:

– Fiam, te vagy hármatok közül a legnagyobb, nincs pénz, nincs kenyér, menned kell munkára. Hiába, én nem mehetek.

Mindenki ránézett, ő bólintott, tudomásul vette.

Még vacsora után és másnap összeszedegette a holmiját, az anyja készített valami kis elemózsiát, hátizsákot csinált, erős pántokat kötözött rá, bepakolt, s vasárnap este már ő is ment a többivel, a meglehetősen felduzzadt csapattal az állomásra. Minden további nélkül felvették, kellett akkor a segédmunkás mindenütt. Nagy, ormótlan épületben kapott szállást – nem akart elszakadni a cimboráktól –, nem messze a munkahelytől. Mit számít az, csak fedél legyen a feje felett. Űgyis ideiglenes az egész, megy ő haza, ha teheti.

Bizony az első hetekben, hónapokban nagyon nehéz volt, hiába voltak ott a cimborák. Valósággal szenvedett, mivel sehogysem találta fel magát, de egy szóval sem panaszkodott volna senkinek. Alig várta már a péntek estétet, mikor végre otthon lehet, leülhet a szokott helyére az asztal mellé, vagy végigsétálhat a sokszor legucsomolt kis, görbe utcájukon. Szinte észrevétlenül minden más lett a szemében, amire eddig oda sem figyelt, most hirtelen jelentőséget kapott, megnőtt, megszépült. Az esővert deszkakapu csakúgy, mint a ház előtti, megrokkant eperfa, az utcájukban meghúzódó majdnem egyforma házak, a kerítésekben őrt álló orgonabokrok, minden. Öröm volt rajtuk végignézni. Még a keskeny járda is kényelmesebb, lábhoz simulóbb volt, mint az ot-tani akármilyen széles és praktikus, amelyiken reggel, este végig kell mennie.

Valósággal boldog volt, mikor benyitott a kapun, s megláthatta az ámbi-tus melletti kiskertet, gyorsan körbeszaladta az udvart, benézett az istállóba, a nagykertbe, mindenhová, hogy lássa, mi változott egy hét óta. Csak aztán ment be üdvözölni az itthonvalókat. Akár nyár volt, vagy tél, lökte le a husoló ru-háját, magára kapkodta az ócskát, amiben itthon dolgozott, s már csinálta is, amit kellett, ami elé került, mintha csak az előbb hagyta volna abba. Hogy-ne biztatta volna az apja, mikor egy-egy cigarettaszünetre megálltak:

– Ne félj fiam, nem maradsz ott, csak egyszer egyenesbe jöjjünk.

Fiatal volt, tele munkakedvvel, hogyne csinált volna mindent örömmel. Szinte égett keze alatt a munka. Néha az apja alig tudta követni vagy utolérni.

De bizony csaknem jöttek ők egyenesbe, mert ha egyszer-másszor úgy is érezték, mindig közbejött valami, s gyorsan szétfoszlatta az illúziókat. Pedig néhány évre rá, hogy elkerült, meg is nősült, de mégsem ragadt meg otthon. Ha nem úgy jött ki a lépés, mit csináljon? Éppenséggel, ha nagyon akarja, maradhat, belép a tsz-be, vagy keres valami más helyet, épp akadt volna; a gépállomásra is hívták, noha elég gyatra munkára, de hát – ha már egyszer elment – ilyenre nem pályázott. Valamire mégis nézze magát. Az igazság az,

a felesége sem húzta vissza, sőt néha ilyeneket mondogatott: – Minek maradnál itthon, hogy húszforintos munkaecységért dolgozz? Legalább pénzt hozol, ezek meg várhatnak rá az osztozkodásig.

Bizony az otthonragadás így mindinkább kitolódott.

Aztán – mit tagadja – egy idő után már nem is akart véglegesen hazamenni, hiába tataroztatta a házat – az apja a két testvére beleegyezésével neki ígérte –, kerítést csináltatott, mikor a pénz már jobban eresztett. Ám arra mégsem mert vállalkozni, hogy valahol Pest környékén telket vegyen, s lassan házat építtessen rá, mivel az erzsény csak így bírta volna. Maradt tehát a munkába járás, a vonatozás, a munkásszálláson való egyhangú élet, a hetenkénti, néha kéthetenkénti hazalátogatás, noha egyre inkább ez bujkált, ez formálódott benne: elég volt, jövőre ő ezt már nem csinálja. Ám olyan megoldást, ami neki is, meg a családnak is jó lett volna, egyelőre nem talált. Maradt tehát minden a régiiben. A reménykedései viszont egyre jobban koptak, száradtak. S ő – mi tagadás – ennek arányában egyre kényelmetlenebbnek, néha már-már elviselhetetlennek érezte ezt az egész vigasztalan helyzetet. A legjobban az aggasztotta, ugyan egyszer vége lesz-e ennek az egésznek? Vagy ő már örökké a sivár munkásszállás meg a vonatfülke rabja lesz? Hogyne – mosolyodott el –, ha élete három állomása közül valamelyiken felfordul. Akkor biztos, hogy vége lesz.

Mit mondjon, míg fiatal volt, mindent kibírt, elviselt. Ha azt mondták neki, így csinálja – akármilyen szamárság volt is –, úgy csinálta, nem morgott, nem tett megjegyzést semmire, mert nagyon hamar megtanulta, az ilyesminek nagy ára van: ő húzza a rövidebbet. Legjobb hát, ha hallgat, csinálja a dolgár, szorgoskodik, nehogy még jobban keresztülnézzenek rajta ezek a szakmájukra olyan büszke szakik meg művezetők. Így is, ha valami baj volt, csak ők, a hasonszőrűek szorultak. Őket le lehetett tolni, káromkodni rájuk: – Azt az éretlen parasztistenit az eszednek! Még ennyit se tudsz? Honnan szalajtottak téged?

Mikor mi volt a baj, mikor hogy tódították. Hogy merte volna hát valaki is kinyitni a száját!

Igaz, később, mikor el-elhagyogatták a rosszul fizető üzemeket, gyárat, némileg megváltozott a hangnem, még kedveskedni is tudtak, ha a piszkos munkákra végképp nem maradt ember. Megtanulták, mégiscsak érnek valamit.

Persze, idővel ők is megedződtek, ha kitoltak velük – mindig a legrosszabb munkákat adták nekik –, a maguk módján visszaütöttek, vagy egyszerűen kinyitották a szájukat, visszabeszéltek, nem hagyták annyiba. Sokszor a vezetőség is nekik adott igazat, legalábbis úgy látszott, aztán kezdődtek a finom megtorlások, visszaütések. Így a praktikákat nekik is meg kellett tanulniuk.

Megtanulta hát ő is.

Otthon is hasonló várta. Az jó lett volna, ha minél több pénzt visz a házhoz, de ráadásul az otthoni munkát is elvégzi. Ha a gyerekekkel baj volt – persze, te rájuk nem szólnál, csak dédelgeted őket – engem meg tönkretesznek egész héten. Örökké a sok dolog, vesződés. Vagy ezt kellett csinálnia, vagy azt, de ha leragadt valahol, már baj volt. Mit tagadja, egyre jobban beleunt az itthoni bajokba is, mivel sose tudott kikászálódni belőlük. Hiába reménykedett, csak ezt befejezze, neki is jár egy kis nyugalom: sehogysem sikerült. Akkor még a felesége is ilyesmivel traktálta: – Könnyű neked, te visszamégy, s egész héten egyet csinálsz, másra nincs gondod. De nekem ezret kell, nyakamon a gyerekek, a sok jószág, minden.

Most vitázzon övele is? Úgy is van elég baja. Hogyne, neki könnyű, semmi gondja! Menne csak a helyére.

Egy idő után arra a keserves igazságra kellett rádöbbsen, még a vonaton a legjobb, nem parancsolgat neki senki. Egy üveg bor mellett elbeszélgetnek, vagy kártyáznak, esetleg meghányják-vetik, mi történt a héten. Nem oktatja senki. Végre szabadok, a maguk kedvére élhetnek. Hogy néha mindent értelmetlenül csinálják, igaz, már másnap belátják, de hát nekik is van önérzetük.

Az első években ő is örült mindennek. Hazafelé már azon morfondírozott, ugyan mi változott egy hét alatt. Virágozik-e már a kedvenc körtefája, vagy az eső után milyen a határ. Bizony később már csak azt vette észre, amit nagyon kellett: – Hallod, törjük a kukoricát szombaton, vagy le kell kaszálnod a rétet. Még később teljesen mindegy volt neki, hogy mit csinál vagy egyáltalán mit vár a szombat-vasárnaptól. Ha azt mondta neki a felesége: – A lányodnak szombaton lesz a ballagása, úgy készülj! Netán a lakodalma. Mindre bölintott és tudomásul vette.

Mikor jött hazafelé, néha már arra is lusta volt, hogy a tájat szemlélje, a vetést. Pedig régen de szeretete nézegetni! Ha a busz már a faluja határában kanyargott, még az annyira ismerős hajlatokat sem méltatta sokszor egyetlen pillantásra sem. Minek – mondogatta –, semmi köze hozzá. Mit nézegesse, megunhatta már.

Sokszor otthon is mindenféle tárgy, eszköz mintha ellene lázadt volna. A kalapáccsal az ujjára üt, a szög megsebz, egy éles ág a lábába szúr, a kezét a rácsba üti, mindezt csak úgy merő véletlenből. A legszívesebben leült volna az udvar vagy a kert valamelyik félrecső zugába, hogy pihenjen és összeszedje magát, de ha már egy-egy pillanatra megállt nézelődni vagy esetleg elbóklászott, már kiabált a felesége: – Hol vagy már? Mit szamuklálsz, mikor annyi a dolog! – Pedig sem a felesége, sem a két lánya nem volt követelőzőbb, mint a többieké. Mit mondjon, egyre rosszabbul érezte otthon magát. A legszívesebben bába se ment volna, de hát nem tehetette meg. Volt rá eset, mikor ottmaradt a szálláson – egy-kettő mindig akadt –, kipihente magát, még a városba sem volt kedve bemenni, csak ült, feküdt. S ez az elfuserált élete jutott az eszébe, két napig csak ezen tusakodott. Ez még rosszabb volt, mint otthon, keservebb. Otthon sose ért rá gondolkodni, ez mindig az utazásra maradt. Ott volt idő ilyesmire.

Egyszer-egyszer az is megfordult benne, majd ha nyugdíjas lesz, minden elrendeződik. Szépen fog élni otthon, ráér a fákat is gondozni meg a kertet. Az is lehet, több hízót tart, esetleg libát. Nem olyan ő, hogy, csak otthon kushadjon vagy üldögéljen. Néha még azt is elképzelte, mit fog mondani, ha hízót vágnak a családnak, vejeinek. Azt megnézhetik, nem olyan lesz, mint amit a felesége hizlal. Agár.

Am néha az is felmerült benne, úgy lehet, meg se éri ő ezt az egészet, vagy egyszerűen nem bírja kivárni. S ha véletlenül megérné is, ki tudja, lenne-e valami öröme benne. Hísz úgy összezsugorodott minden a tagjaiban, a testében, de körülötte is minden. Tán még a levegő is. Az, hogy él, mozog, jön-megy, néha szót ejt, mit számít az. Itt is, ott is egy számot tölt. Ennyi. Régen olyan, mint az elhasznált szerszáma, selejtbevaló. Eldobni, tűzre hajtani.

Aztán egyszer úgy érezte, mintha beteg volna. Szorult a torka, melegség fogta el, de nem törődött vele. Majd elmúlik. Hangtalanul dolgozott tovább. Sem a munkatársai a telepen – egy-cgy ottragadt régi cimbora –, sem otthon nem vettek észre semmit, s ő nem panaszkodott. A vonaton is csendesebb

volt, mint máskor. Se a bort, se a sört nem kívánta. Máskor is volt így. A társai nem vették komolyan. – Rigolyás – ezzel el volt intézve, s mind többször a szemébe is mondták. Egyébként is az volt a ümpó, ha valaki megharagszik, majd megbékül. Itt senki nem rimánkodik senkinek. Őket nagyfejszével nagyolták ki a fából, nem simogatáshoz szoktak. Így senki nem vetett rá ügyet. A kártyát meg tudja fogni, ez a lényeg. Hogy sosem tud jó partit fogni, az ő baja. Ám egyszer kiesik a lap a kezéből, s kicsit előrebukik. Még viccelődnek is vele, mert néha, ha vesztésre állt, voltak kissé fura húzásai. – Ne játsszál már Jani! Jókat találsz ki. Késő. – Ám ő most az egyszer nem játszik. Kicsit kedélyesen visszanyomják a sarokba, s ő végleg úgy marad, csak az álla szaladt némiképp lejjebb, s a szemét is kissé csodálkozóan nyitva felejtette. Különben mintha csakugyan játszana. A szembenülő csak most lesz rá figyelmes. Megérinti, s nagy megrökönyődéssel ennyit mond: – Hisz ez meghalt. No, szépen vagyunk. Jobb helyet már ki sem választhatott volna!

Es csendben tovább sopánkodnak, hogy viszik haza, meg ilyesmi. Aztán tört szavakkal az életét idézgetik, milyen ember volt, hisz együtt dolgoztak, ismerték. Miben halt meg ilyen hirtelen, hogy ki sem bírta már hazáig. De nem tanakodtak sokáig, úgys tudták, majd megállapítanak valamit – szívelégtelenség, embólia, májsugor –, hogy a rubrikát kitöltsék, mivel ezt így írják elő a rendelkezések.

Amit ők tudnak, azt viszont nem kérdezik.

NYOMOT HAGYNI

a pincemély
 puha gömbjei
 penészszag terjeng
 koponyádban
 szavaid lefelé fejjel
 sarokban mind
 mint a denevérek
 föl-kászálódsz és
 borotválkozol
 – megegyezel és
 különbözől
 szemed körül és
 szád sarkában
 maradék vonások
 kitekerni a másodperc nyakát
 – a fal itt áll
 szögekkel tömötten
 vércafat-öklökkel vered
 a fehérremeszelt valóságba
 a versek másodperc-szög-fejét
 a fényben elmerülni
 – fejedre húzod a paplant
 levegő-szilánkéj-szaka
 paplan alatt
 pihék alatt
 rögök alatt
 föld alatt
 emberként
 növényként
 szemeim elkeverednek
 a sárral
 szemeim nem folyhatnak
 szét
 szemeim az igazgyöngyök
 a nappalok-éjek kagylójában
 rétegződöttek
 csupacsont kezeim között
 a végtelen
 éjszaka paplan alatt
 villany-izzószál éjszaka
 foszforeszkáló

virító csontvázam
 az ágyon
 összekushad a vers
 minden összedől
 bocsássanak meg uraim
 torony visszafelé
 pincetorony
 nyelvetlen harang
 – a bronzban hát szél
 lengedez
 ime a kelléktár
 a dárídó díszletei

...
 a csillogás nem talmi pompa
 csillagpor az arcotokra

kinek arca fényel fényes
 gyötrelem-gyöngy menedékes
 kinek arcát pántlikázza
 hétszín függöny puha fátyla

fényvé válik fényugárrá
 szél-kavarta csillagporra

...
 por

– nyomot hagyni
 lerakódni a kiszögellésekben
 ennyi
 mária-siralom-arcú magyarok
 köpönyegesek fodros gallérúak
 combrafeszülő harisnyások
 és mi
 és mi

Levi Strauss farmernadrágban
 loholunk az úton
 az eső esik
 cipőnk beleveszett a sárba
 talpunk bütykeink kiáztak
 kifehéredtek ebben az
 istentelen gyaloglásban
 meggyünk meggyünk követjük a

távgyaloglók csapatát
arccal a sárban vánszorgunk még
fogaink megsűrít a posványt
köpködjük szavainkat
Köpjük a sarat nyelvünk alól

feszülsz arccal a csöndbe
néha a bútorok
megreccsennek éjszaka
hó hull
Nap kél

mint napszakok
évszakok
földtörténeti korok
mint mammutok jég alatt
feszülsz arccal a csöndnek
szavaim
ékek a halál nyakán
szavaim denevérek
mitől riadtatok meg
árnyék a fák levelén
vízcsepp egy rózsza szirmán
szavaim mitől féltek

Fölzárkózni

– Neveket nem mondok! Ne sértessük ezzel azokat az embereket, akiknek amúgyis éppen elég bajuk van. Legtöbbjük szégyelli, sőt letagadja, hogy valaha idejárt hozzánk... Ám, azért senki nem tud teljesen elszakadni az „alma matertől”, vissza-visszajön, idchúzza a szíve, beugrik, ha csak néhány percre is. Megkérdezi, mi újság van, hogy vagyunk, bepillant valamelyik tanterembe, aztán már siet is... Tudja, ilyenkor az ember szíve átmelegszik: a visszajáró diák minden pedagógusnak nagy sikerélmény, hát még nálunk! Olykor többet ér bármilyen pénzjutalomnál. Mert a kisegítő iskolában csak az a pedagógus állja meg a helyét, aki hivatásból választotta ezt a pályát, aki komolyan tenni akar valamit a sérült gyerekekért... Sőt, azt mondom magának, még a hivatástudat is kevés, ehhez fanatizmus kell! Akinél ez nincs meg, néhány hónapon belül bedobja a törölközőt, megszökik innen. (Egy gyógypedagógus véleménye.)

Az intézmény a város keleti magaslatán, festő ecsetére kínálkozó környezetben kapott új helyet, idestova négy esztendeje. Megvallom őszintén, nem is tudom, hogyan tituláljam helyesen: régebben gyógypedagógiának nevezték, a telefonkönyv egyszerűen csak „gyógyítva-nevelő”-ként említi, az iskola falán pedig ez áll: „Kisegítő iskola”.

Kérdem az utca elején az egyik tágas, sátortetős házmonstrum udvarán szorgoskodó, idősebb nénét, merre van a kisegítő iskola? Nem érti a kérdést, aztán próbálja értelmezni, mutatóujját a szájához biggyeszti, szemöldökét összevonja, majd hirtelen földerül az arca:

– Ja, a gyógyosokat teccik keresni?! Hát a’ még föntébb van – vágja rá, aztán elmosolyodik, kacarintva fűzi hozzá: – Én csak így ismerem őket, a gyógyosok...

– Ismeri egyáltalán őket? – fagyasztanám arcára a mosolyt.

– Hát, itt mennek el mindennap a kapum alatt! Hogyne ismerném őket – feleli magabiztosan. – Ilyen fene rossz kölyköket még nem látott a világ. Né-melyiknek a diliházban lenne a helye, én mondom!

Pár méterrel arrébb egy fiatal pártól érdeklődöm az iskola felől.

– Mi nem oda jártunk! – mentegetőzik a fiú, jobb karját lefejtve kedvese derekáról. – De nem ismerjük különösképpen a sulit... csak azt tudom, hogy olyan, hogy is mondjam... félnótás gyerkőcök járnak oda. Ha találkozunk velük, mindig úgy röhögnek, mint a fakutya. He, he, he... – próbálja utánozni ama bizonyos fakutyát. Sikerül neki.

Kósza emlékeim közül eszembe jut F. Erika, a tizenhárom éves p.-i kislány egy gyermektáborból. Ő volt a társaság mókamestere, nótafája, sportbajnoka, egyszerűen: a lelke. Önfeléd hancúrozás, bohókás magánszámai osztatlan sikert arattak a kisdíjak körében. Őt bezzeg nem kellett noszogatni, biztatgatni, „eredj már, az isten szerelmére, fuss száz métert!” – nem, ő minden programban önként főszerepet vállalt.

Míg nem egyszer nagy sebbel-lobbal törtet be a táborvezetőségi szobába két gyerek:

– Azonnal gyere! – lihegik lóhalálában. – Baj van! Nagy baj!

Csata utáni kép a szobákban. Fehér lepedők a földön, a párnák széthajigálva, a virágváza fölborítva, a függöny letépvé, cipők, ruhák, fogkefék szanaszét.

– Ő volt – sügrik a gyerekek, s magyarázatul hozzáteszik: azért, mert ivott.

– Miért tetted? – faggatom négy szemközt Erikát. Nagy barna szemcit lesüti, magas homlokára dől csapzottan punkos frizurája, arcát enyhe pír járja át.

– Fogalmam sincs, talán, mert dühös voltam.

– És az Egri bikavér?

Fölkapja fejét, villámlik a tekintete.

– Csak egyetlen kortyot ittam! Becsszóra!

Aztán nem bírja tovább idegei harcát, kitör belőle a düh:

– Engem ne nézzenek hülyének, én nem vagyok dilis! – üvölti, aztán sírva fakad. – Azért, mert kiségitő suliba járok, még nem vagyok egészen hülye... mért csúfolnak ezzel?! – potyognak a kislány könnyei.

En akkor tudtam meg, honnan jött.

Az iskolaudvaron éppen játszanak a gyerekek. Fürkészem az arcokat: pszichológusok mondják, hogy a fizimiska sokat elárul az értelmi képességekről. Talán, ha három-négy gyerekre rá merném mondani, arcvonásai alapján, hogy értelmi fogyatékos.

A fogyatékoságnak egyébként három fokozatát különböztetik meg a szakemberek: legsúlyosabb az idióta, a 0,00–0,25 intelligencia-quotienssel rendelkezőket sorolják ide. A második kategóriába az imbecillisek tartoznak, IQ-juk 0,25–0,50, míg debilitásnak az enyhe mértékű értelmi fogyatékoságot nevezik, vagyis akinck IQ-ja 0,50–0,75 közötti.

De hát ki dönt arról, hogy valaki debilis, imbecillis, vagy idióta? Egyáltalán milyen pontosan lehet ilyenféle IQ-kategóriákba sorolni az életük kezdetén álló gyerekeket? És mennyi az esélye annak, hogy ezekből a skatulyákból kijuthatnak?

– Óriási a felelősségük azoknak a szakembereknek, akiknek ezekre a kérdésekre ki kell mondaniuk a választ, ennél fogva meghatározzák, befolyásolják egy ember életútját – vélekedik a gyógypedagógus-pszichológus, aki korábban a gyógypedagógiai áthelyező bizottság munkáját irányította. Akkoriban néhány szüköske helyiségből, szegényes technikai felszerelésből, eszközökből, s nagy hivatásteretű gardából állt ez az intézmény, amely nemrégiben új helyet, jobb feltételeket kapott. – Széles körű, minden apró részletre kiterjedő munkát igényel annak elbírálása, hogy az értelmi fogyatékos gyermek melyik kategóriába sorolandó? Ugyanis ettől függ, hogy a későbbiekben hová kerül: zárt inté-

zetbe, kiegészítő iskolába vagy csak korrekciós osztályba. Ennek eldöntésére meghatározott vizsgálatok, tesztek, megfigyelések, sűrűbbi állnak rendelkezésére.

Mélyen a cigarettába szív, beszélgetésünk alatt ki tudja hány cikket nyomott el. Íróasztalfiókjába nyúl, rajzokat mutat, különböző korú és értelmi képességű gyerekek alkotásait. A téma: „bácsi, néni, gyerek”. Egyikük a rajzlap felső sarkába húzott néhány vonalat, a másik három téglalaphból illesztette össze az ábrákat. Meglepően szép a rajza egy tízéves kislánynak, előtérben az apa hatalmas alakja, mellette az eltörpült anya, hátul pedig a kisgyerek. . .

– Általában mikor észlelhetőek az oligofrenia (értelmi fogyatékos) első jelei? – folytatjuk a beszélgetést.

– Voltaképpen már kisgyermekkorban észrevehetőek bizonyos problémák, a központi idegrendszer sérülései. Gyakran az óvó néni figyel föl arra, hogy nem játszik úgy a gyerek, mint a többi. Nem annyira eleven, mint a többi, nem úgy és azt csinálja, amit az átlagos gyerekek tesznek. Szóval, esete válogatja, hogy milyen jellegűek ezek a tünetek. Viszont, ha ezek jelentkeznek, akkor a nevelési tanácsadóhoz kell elvinni a gyereket, de ha idősebből van szó, akkor az iskolaérettségi vizsgálat is szelektálásra ad lehetőséget. Ha például itt nemleges a válasz, akkor az áthelyező bizottság dönt a gyerek további sorsáról.

– Gondolom, a szülők ezeket a döntéseket nehezen veszik tudomásul.

– Megértem, hogy rettentően rossz érzés egy szülőnek azt hallania, hogy gyereke nem értelmű. De ettől még az tény marad, s az agyonhallgatással, a mellébeszéléssel nem oldunk meg semmit. Arról igyekezzük őket humánusan meggyőzni, hogy abban a helyzetben csak az szolgálja a gyerek érdekét, ha a neki megfelelő iskolába, intézménybe kerül. Az esetek egy részében ez nem végérvényes diagnózis, többeknél megfigyelhető jelentős javulás, fejlődés, harmonikus társadalmi beilleszkedés. Érre természetesen a legtöbb esélyük a legenyhébb fokozatban levőknek, a debiliseknek van, akikért sokat tehetnek a kiegészítő iskolák pedagógusai.

Az s.-i kiegészítő iskolában a feltételes módot az utóbbi évtizedben kijelentőre változtatták. Az igazgatónövel végigjárjuk az intézmény termeit, benézünk a különféle helyiségekbe, s bizony szembeütnő, hogy a változás elsősorban csak tartalmi. Merthogy a tantermek szűkösek, az iskolapadok, a szekrények eléggé kopottasak, hiányos a technikai felszereltség, meg a taneszközök sem veteksenek a színvonalasabbakkal. . .

– Még csak hagyján ez az állapot – magyarázza az igazgatónő –, hiszen mostanában már több felszerelést, taneszközt kapunk, sőt szocialista brigádok, vöröskeresztesek, üzemi kollektívák is segítenek a maguk módján. Ezeket a könyveket – mutat a polcokon sorakozó, sárgult-barnult, itt-ott foszladozásnak indult állományra – a városi gyermekkönyvtártól kaptuk. Legnagyobb gondunk, hogy kevés az igazán speciális, a kiegészítő iskolába való eszköz, tankönyv, módszertani kiadvány. Pedig erre nagy szükségünk lenne, mivel az itteni gyerekek rendkívül differenciált nevelést-oktatást kívánnak.

Bekukkantok néhány foglalkozásra. Nem éppen angyalfejelemű gyerekek! Az egyik óra elején apró termetű, tintafoltoktól virító, maszatos kislány állít a tanárnőhöz.

– Hoztam neked negrót, nesze! – s nyújtja a kék papírzacskót, benne cu-korkával. – Tudod, beteg voltam, azért hoztam, de most már meggyógyultam.

– Ez aztán a szeretet jele. . . – jegyzem meg a tanárnőnek.

Elmosolyodik.

– Nézze, többször hívtak már innen jobb hírű iskolákba, ahol nem kellene cnyit dolgozni, s az eredmény is látványosabb lenne, sőt a fizetés is – mondja. – De soha nem tudtam elszánni magam, nekem itt jó.

A huszonhárom álláshely közül tizenkilenc foglalt, négy tehát kiadó. A pedagógusgárda fele a tanári diplomája mellé a gyógypedagógusi oklevelet is megszerezte.

Egyáltalán, mi lehet az iskola szerepe, reális célja az értelmi fogyatékos gyerekek nevelésében? Kissé ridegen fogalmaz a nevelési terv: „Az iskola funkciója, hogy a központi idegrendszer károsodása következtében a népesség átlagától számottevően eltérő értelmi fogyatékos gyermekek fejlődésének alapozó nevelését adja”.

– Ha valahol, akkor nálunk valóban az első helyen áll a nevelés – fűzi hozzá az igazgatónő, dr. M.-né. – Mert addig én nem tudok tanítani, amíg a gyereket a pad alól ki nem húzom! Higgyc el, ilyen is van, és nem túl ritkán. Mi lehet a reális cél? Valóban az alapvető ismeretek, az írás, az olvasás, a számolás elemi tudnivalóinak elsajátítása.

– Nem ment ez könnyen. De ahogy ön is írja egyik, pedagógiai pályázaton nyert dolgozatában, 1971-ben a 114 tanuló közül 36 volt tanévvesztes, 14 bukkott meg. Aztán tíz év múlva már csak egy-egy gyerek került ilyen helyzetbe.

– Egy évtized kemény munkáját jelentette ez az eredmény. Átértékeljük a stratégiánkat, s rájöttünk, hogy a legnagyobb figyelmet, tárgyi, személyi feltételek tekintetében az első osztályra kell fordítani, hiszen, ha itt szilárd tudással indítjuk útnak a gyerekeket, ha a képességek maximális felszínre hozására törekszünk, nagyobb a remény, hogy befejezik az iskolát. Később fokozatosan erősítettünk minden évfolyamon: nőtt a gyógypedagógusok száma, valamint következetessé váltak az iskolába kerülés kiválasztásának feltételei.

– Lehet, hogy rosszmájú a kérdés, de nem a pedagógusok lettek elnézőbbek egy kicsit a statisztika „Jakkozása” érdekében?

– Gondoltam, hogy megkérdezi! Nézze, 1971-ben, amikor igazgató lettem, arról beszéltünk a kollégáimmal, hogy miként lehetne az egykori nehéz helyzeten javítani. Mi is két út között választhattunk. Nevezetesen, hogy liberálisan osztályozva szép statisztikát produkálunk, vagy pedig megtanítjuk a gyerekeket, s ennek rendelünk alá minden egyebet. Az utóbbi mellett szavaztunk, s egy komplex pedagógiai programmal próbálkoztunk, amely az anyanyelvi neveléstől a manuális ügyességek fejlesztésén át a napközis létszám bővítéséig valamennyi nevelési lehetőséget átfogta. Ez utóbbiból például 1970-ben mindössze egy csoport működött 16 fővel, most hat napközis osztályban közel 120 gyerekünk van. S ennek keretében nagyon sok lehetőség kínálkozik, például a diák-tanár viszony helyes kialakítására is. A kor és érdeklődés alapján osztjuk őket csoportokra, s a nevelők, a gyerekekkel közösen, maximális beleszólással állítják össze a programokat.

*

F.-né a város túlsó végéről hozza nap mint nap két gyermekét a kisegítő iskolába. Kétszoba összkomfortos, szerény berendezésű szövetkezeti lakásban élnek. Az asszony háztartásbeli, bár korábban a vízműnél asszisztensként dolgozott.

– A gyerekek miatt hagytam ott a céget – mondja –, nem lehetett összeegyeztetni a munkahelyemmel. Hiszen reggel fél hétkor már hoznom kellett

őket át a városon, mire ideértünk már rohanhattam is dolgozni. De fél négykor ismét indulhattam, hogy hazavigyem őket. Nem sokáig bírtam, mondta az uram, hagyjam ott a céget, majd ő pluszmunkát vállal.

- Annak idején ön is idejárt az iskolába. Volt-e hátránya valaha is ebből?

- Nem jut eszembe konkrét eset. De őszintén szólva, sehol nem azzal kezdem, hogy én hova jártam, az embereket meg nem is érdekelte. A munkám alapján ítélték meg!

- S most a két gyerekkel... .

Elszomorodik az arca, hirtelen elhalkul hangja is.

- Ikerszülésem volt, s akkor maradtak vissza károsodások. Az orvosok azt mondják, hogy nem súlyos mértékű, a gyerekeknek azonban jobb, ha a kisebb követelményű iskolába járnak.

- Mégis kétszer is fellebbezett, hogy ne ide járjanak a gyerekek!

- Igen. Nagyon nehezen tudtam elviselni, hogy ők értelmi fogyatékosak. Ezzel minden szülő így van, akit ez a baj ér. Később megnyugodtam, s most már úgy érzem, így a legjobb a fiainak. Igazolja ezt a tanulmányi eredmény is.

F.-né kiveszi részét a társadalmi munkálatokból is. Tagja például a szülői munkaközösségnek, s azt mondják, hogy az iskola nem tud tőle olyat kérni, amit ne tenne meg szívesen.

- Értük, a két fiamért teszem - motyogja félhalkan. - Meg a többi gyerekéért.

Es mi lesz velük az iskola után? A hátránnyal indulók közül képes lesz-e bárki is végleg fölszámolni lemaradását? S hogyan fogadja be majd a közösség, a munkahely?

Neveket nem írok. Megígértem. Pedig néhányan ugyancsak említésre méltó karriert futottak be. Itt van például az egyik barna bőrű fiú, akiért alkalmanként egy fél ország izgul a televízió képernyője előtt, s szorít neki, hogy győzelmet szerezzen az ökölvívőringben... . Aztán egy másik, mint jól kereső autószerelő, a harmadik festő, a negyedik kőműves, az ötödik víz- és gázvezeték-szerelő, a hatodik varrónő... . S folytathatnám még tovább, de sajnos vége szakad a sornak. Mert bármennyire is sikerül néhányuknak „kitörni”, a többség nem tanul tovább. Életük csúcsteljesítményének tekintik az általános iskolai végbizonysítványt. Az utóbbi öt év 56 végzőse közül csupán néhányan töltöttek ki továbbtanulási lapot.

Vége a tanításnak. Elszabadul a pokol a sulis kapujában, egy csoport rohanva indul lefelé az úton, a buszmegálló irányába, néhányan melankolikus hangulatban sétálnak hazafelé.

Valahonnan egy autó érkezik, megáll, vár a bejárással szemben. Nem telik bele tíz másodperc, egy bozontos szőzi kislány csapja föl az ajtót, s rohantást fut a kocsihoz.

- Édesapa! Édesapa! - harsogja, mire a volánnál ülő férfi kipattan az autóból, magához öleli a lánykát, aki közben, mint egy imamalom, úgy ontja a szöveget.

Önkéntelenül is az áthelyező bizottságon látott gyermekrajzok jutnak eszembe. A lapot csaknem teljesen betöltő, hatalmas vonalakkal összeeszkábált rajzocska, alatta ákombákom betűkkel ez állt: „akit legjobban szeretek”.

Hagyományörzés és átörökítés

A közelmúltban adták át Salgótarjánban a néptánc szakmai házat. Irányítója *Mlinár Pál az Örökös Aranysarkantyús* cím tulajdonosa, a népművészet ifjú mestere, négy éve a Nógrád táncegyüttes vezetője. A néptánrról, oktatói tevékenységéről beszélgettünk.

– *A „táncos kibontakozásod” egybeesik azzal az időszakkal, amikor az értelmiség széles rétegei tudatosan felvállalták a néphagyományok, a népművészet megörzését, megöriztetését.*

– Ha körülnézünk, hagyományörzés címén egyetlen nagy múzeumot látunk. A gyűjtők felgyűjtik a tárgyakat, szellemi értékeket, majd leltározzák, őrzik. Alig lehet ma már olyan népművészt találni, aki hordozza és maga formálja például a táncát. Nekem jó ismerősöm egy ilyen ember, a méhkeréki Nyisztor Gyuri bácsi. Megtanultam tőle, amit meg lehetett tanulni, de a sors úgy hozta, hogy két évig nem találkozhattunk. Amikor újból nála jártam, elcsodálkoztam: te jó isten, teljesen mást táncol! Méhkerékit táncolt, de már teljesen mást. Mi fog történni Nyisztor Gyuri bácsival? Filmre, múzeumba kerül. Az eredeti táncokat mi tanítjuk az együttesben, meg a táncházban, de az eredeti funkciójukat nem tölthetik be. Ugyanígy van ez a teljes folklórukkal, tárgyi emlékeinkkel. Ma a tánc ház funkcióját más tölti be, méghozzá ugyancsak tánc: a diszkó. Hozzá kell tennem, hogy más-képp, de ez természetes, mert a néptánc abba a világba, életformába illeszkedett, ez meg emebbe. Ma azért jönnek tánc házba a fiatalok, mert kuriózum. Régen az élet fontos része volt és egyben szórakozási forma a parasztfiataloknak, hiszen nem mehettek moziba, színházba stb.

– *Fejlesztetik-e a néptáncal foglalkozók ezt a letűnt tánc kultúrát, vagy csak a színpadon mutatják be szeleteit, mint a múlt rekvizitumait a vitrinben?*

– A válaszom: igen is, nem is. A probléma bonyolultabb annál, hogy egyszerűen túltegyük rajta magunkat. Például Nyisztor Gyuri bácsi a méhkeréki táncokat táncolja. Nem tud mást, ő ezen belül fejleszt. Kitalál új motívumokat, esetleg, ha meglátott valahol egy legény táncában számára ismeretlen motívumot, azt beépítette a sajátjába. Csak a saját táncanyagán belül gondolkodhatott és ez fontos. És így is változott, fejlődött a tánc.

Ma én, aki czzel foglalkozom és a Kárpát-medence csaknem teljes tánc kultúráját ismerem s el tudom anyanyelvi szinten táncolni, teljesen más helyzetben vagyok. Táncosa válogatja, hogy ennyi ismeret birtokában ki, mennyire tud eligazodni és választani a mezőségi, a méhkeréki, a dunántúli, a rábaközi stb. táncok között, közül. Rettenetesen jó táncosnak kellene lenni, és elképzelhetetlenül sok idővel rendelkezni ahhoz, hogy minden tájegység táncát fejleszteni tudja valaki. A Kárpát-medence táncfolklórujában van olyan tizenkét-tizenhat táncrend, ami elkülöníthető egymástól.

Ha én egyikre ráallok, mondjuk a méhkerékire – azért ezt mondom, mert ezen a „tejen” nőtem –, akkor azt fejleszthetem, talán Nyisztor Gyuri bácsi tudásán továbbléphetek. Méhkeréki táncot csinállok, továbbfejlesztmem, él a hagyomány, bár benne lesz Mlínár. Igen ám, de én nem méhkeréki ember vagyok, hanem egy néptáncos, aki más táncokkal is foglalkozom, s abba megint bele kell élnem magam, s a következőbe úgyszintén. Ehhez még hozzátesszem, hogy amit csinállok, az már kikristályosodott valamí, mert amit én filmről vagy videofelvételről megtanulok, abból kiküszöbölöm a hibákat, vagyis a saját nézőpontomon szűröm át a táncot.

Feltehetjük azonban, hogy valaki csak egy tájegység táncaival foglalkozik, s miért ne tennénk? Van olyan táncosunk, aki a lőrincrévi táncok iránt érdeklődik. Az együttesünk archívumában rendelkezésünkre áll a film, és ő nézte, nézte, sokszor egymás után, majd táncolta. Háromnegyed év múltán táncosunk lőrincrévivé kezdett válni, olyan szintre emelte a tudását, hogy akár fejlesztheti is a táncot. A válaszból tehát ez az *igen*, s a minőségre vonatkozik. Mégis látnunk kell, a tánc nem a lőrincrévi emberekben él, tehát nem a maga közegében. Kitépett fa ez, még ha hoz is virágot. Nem beszélve arról, hogy kivételes lehetőségről van szó az említett esetben. Ilyet egy csoportban dolgozó táncos ritkán tehet meg, hiszen elsősorban az együttes szempontjait kell figyelembe venni mindannyiunknak.

A kérdésre kíváncszna még egy *igen*, amit a tánc ház jelenthetne: ha lennének olyan tánc házak, ahol csak egy-egy vidék táncait táncolják, és ha lennének olyan fiatalok, akik ilyen tánc házakba járnának. De hát ilyen nem létezik.

– *A hatvanas években még elmondható volt, hogy Nógrádban jelentős mértékben fellelhető a palóc néphagyomány. Ha most körülnézünk, megdöbbenek mekkorák a veszteségeink.*

– Most mondhatnám, hogy hiszen többnyire felgyűjtötték ezeket a hagyományokat, sőt már irodalma is van, de tudom, nem csak erre gondolsz.

– *Igen, a tudati átörökítés hiányát tapasztalom.*

– Az a folyamat, amely a hatvanas évek elejétől a szemed láttára lezajlott palócföldön, évszázadok óta zajlik a világban. Ahol tért hódít a polgárosodás, az ipari civilizáció, a nagyüzemi, gépesített földművelés, állattenyésztés, ott hamarosan szétesik a feudális alapokra épülő, önálló rendszerű gazdálkodás és a korábbi közösségi tudatformát tükröző szellemi kultúra is. A folyamat tehát Észak-Magyarország sűrű települései vidékén nem elkezdődött, hanem folytatódott. A tendenciát megállítani nem lehet, mert gazdasági-társadalmi változások kísérője, tehát nem folkloristák, megszállott művészetpártolók szándékai szerint változtatható. Nem csodálkozom, ha furcsának találod, hogy pont az én számból hallasz ilyeneket, de azt hiszem, nekünk nem lehetnek illúzióink, mert az többet árt az ügyünknek, mint amit a feltétlen lelkesültség használna. Erre is igaz, mint annyi másra: tudnunk kell, mi történik körülöttünk, hogy beavatkozhatunk a magunk módján. Megint egy méhkeréki példa. Létezik a hagyományörző együttes, mely Nyisztor György, a népművészet mestere mellett még vagy tizenöt idős táncosból áll, de képtelenség volt összeverbuválni fiatalokból egy csoportot, mert nekik ez nem kell. Kazáron sem lehet feleleveníteni a hagyományörző csoportot; próbálta más is, próbáltuk mi is – nem megy.

– *Tebát az életformaváltást nem lehet „megerőszkolni”.*

– Pontosan erről van szó. Nem lehet. Marad az egyetlen járható út: nekünk kell felgyűjteni, megőrizni az értékeket és megtanítani a gyerekekkel.

Beépíteni a személyiségükbe, lelkületükbe, a lehető legeredményesebben, hogy ne vesszen el véglegesen egy kultúra. Ha már nem hagyományozódhat, hát őrizzük, mentjük, ami menthető. A nép szellemi kultúráját szerintem úgy kellene tanítani, mint a történelmet. Nem oktatunk néprajzot, de még valami ahhoz hasonlót sem. Pedig a nyelvünk, nemzeti tudatunk elválaszthatatlanul fonódik össze ezzel a szellemi és tárgyi kultúrával.

Számomra érthetetlen például, hogy a paraszti élet kialakította egyszerűbb használati tárgyak elkészítését miért nem tanítják az iskolákban. Olyan dolgokra gondolok például, mint a madzagszövés, vagy a természetes anyagok, termények felhasználása a mindennapi életben. Az ilyen munkák önmagukban is fejlesztik a kézügyességet, nem beszélve arról, ami ezen túl tanítható lenne a feledésbe merülő óriási értékekből. Vagy nézzük a két ősművészetet, a zenét és a táncot. Mit tanítunk a magyar népzeneből és -táncból? Ha végiggondolom, elszomorodok.

- Vannak, akik azt mondják, hogy az a tánc, amit az együttesek színpadra állítanak, már nem is néptánc, hanem egyszerűen csak tánc. Értik-e a mai emberek a néptáncot? Át lehet-e élni a nézőknek azt, amit ti eltáncoltok a reflektorfényben?

- Népköltészet-e a népköltészet, ha leírják, kinyomtatják és esetleg színpadon előadják? Népdal-e a népdal, ha lekottázzák és pódiumon éneklük, és utána meg is tapsolják? Mert amennyire népköltészet a kinyomtatott ballada, amennyire népdal *A csitári hegyek alatt* színpadon énekelve, annyira néptánc a mi dobogón eltáncolt filmről tanult legényesünk.

Aki egy kicsit figyel a táncművészetre, az tudja, hogy nemcsak eredeti folyamatokat és azokból felépített improvizációkat láthat a különféle együttesek műsorán, hanem valami mást is. A színpadra rendezett néptáncsal – egyrészt – szeretnénk elérni olyan hangulatot, amilyen egy táncházé lehetett, vagy ami feleleveníti egy tájegység, esetleg etnikum „ízzeit”, „színeit”. Létezik egy második szintere is az együttesek működésének. Ebben az esetben az anyanyelvi szinten ismert táncokkal minket foglalkoztató gondolatokat, viszonyokat, vagy egy történetet „beszélünk” el. A harmadik féle értelmezés ettől is tovább lép. Itt a néptánc már csak jelzéseként marad meg, tehát mozgásvilágában is szétbontja az eredetét. Azt mondhatjuk, hogy a néptáncból táplálkozik, de ez már néptáncnak nem nevezhető mozgásművészet. Tehát beépítjük az általunk felismert értékeket mint anyagot egy új mozgásművészetbe. E téren vannak olyan elődeink más művészetekben, akik példaként szolgálhatnak erre. Erről sokat lehetne beszélni, és messzire vezetne, de a példák eléggé közismertek (József Attila, Bartók stb.).

Igen, az a tánc, amit színpadra viszünk, valóban közcégéből kitépett. Valószínű, hogy nem tud olyan katartikus élményt adni, mint ha valaki a saját falujában a kedvesével, vagy kedvesének táncol a számára fontos emberek szeme láttára. De valamilyen élményt azért adhat most is. Én úgy próbálok koreográfiát csinálni a színpad lehetőségeinek „agyafúrt” felhasználásával, hogy lehetőleg minél intenzívebb érzelmi hatást érjek el. Más lesz ez, mint amiről az előbb beszéltem, mert a néző nem éli át izomérzetben, de vannak olyan koreográfiák, amelyek elkapják és megforgatják a jelenlévőt. Nehéz ezt elérni, de a nyitott lelkű emberekkel lehet.

Ami talán mindennél fontosabb és ide kívánczik, mi olyan kultúrát igyekszünk megőrizni és újra elplántálni, amely nélkül a modern világ elszomorítóan szegényebb lenne.

- *Többek - nem kevés fáradságot igénylő - munkája révén, a Nógrád táncegyüttesel birtokba vettétek a néptáncos szakmai házat. Tudom, hogy megteremtésében kitüntetett szerepet játszottál. Talán most már nincsen más gondotok, mint táncolni.*

- Lehet, hogy jó lenne, ha így lenne, de ebben a pillanatban másképpen van, s remélem, később is akad a táncon kívül problémánk. A gondtalan táncolgatás feltételezi, hogy lemondunk együttesfejlesztő tevékenységünkről, működési feltételeink további javításáról, eldobjuk egyelőre még diszkréten kezelt terveinket, fátlyat borítunk szakmai gyötrelmeinkre, és nem vesszük tudomásul a körülöttünk létező, más mozgásművészetekkel foglalkozók gondjait. Mert már ismerjük az otthontalanság kenyerét, hiszen az elmúlt időben nem volt állandó próbatermünk, és így nagyon nehéz jó szakmai munkát végezni.

- *Mégis azt mondhatjuk, hogy az együttes jelentősen jobb feltételek mellett indult az esztendőnek, mint ennek előtte bármikor.*

- Ami a próbalehetőségeket illeti, feltétlen. Bár el kell mondanom, hogy a költségvetésünk szélesebb körű szakmai tevékenységünk ellenére sem emelkedett. A társzművészetek felvállalása mellett szeretnénk állandó táncházat is működtetni. Noha elképzeléseink szerint fizetni kell majd a résztvevőknek - még csoportunk tagjainak is, ebben megegyeztünk -, ez az összeg a zenekari költségek felét sem fogja fedezni. Nem szeretnénk lemondani egy-egy népművész jelenlétéről sem az ilyen összejöveteleken, hiszen a népi kultúra terjesztését, megismertetését vállaltuk fel. Több pénzt kell majd fordítanunk jelmezek tervezettségére, előállítására. Tudomásul kellene venni a fenntartóknak, hogy egy jelmez megterveztetése művészi alkotó munka, és mint ilyen, bizony sok pénzbe kerül.

- *A Nógrád táncegyüttes a környék legjobb amatőrcsoportja. A művészi munka színvonala az utóbbi néhány évben jelentősen emelkedett. Emlékszem a táncegyüttes öt éves fennállásának alkalmából adott műsorotokra. Szinte robbant...*

- Örülök, hogy így látod, mert nekem is ez a véleményem. De tudok más is, hiszen belülről ismerem a hazai néptáncmozgalmat, és a többi területen dolgozó amatőröket is figyelem: mi a magyar amatőrmozgalom legjobb csapatai közé tartozunk, olyan értelemben, hogy érezzük, közösséggé váltunk. Nem volt könnyű idáig eljutni, ehhez évek kellettek. Említetted az öt éves évfordulónkon bemutatott műsorunkat. Tényleg robbant, ezt mindenki láthatta. Mégis azt kell mondanom, a mai tudásunkhoz képest az csak petárdapukkanás volt. Bízom benne, hogy lesz még igazibb, nagyobb robbanás is.

- *Állhatatos kemény munka révén jelentős szakmai fejlődést értetek el, ahol fölléptek, sikeretek van. A szakmai ház is elkészült, és nemrégén mégis beadta a felmondását.*

- Igen, beadtam.

- *De hát miért? Tudom, nem kevés tisztelő van, sokan szorítanak érted, értetek. Salgótarjánba jöveleled óta pezsgés indult a néptáncban, számos utánpótlás csoportot szerveztél, pedagógiai munkád elismert az általános iskolák körében, néptáncosztályok sorjáznak városzerte. Mindez jelzi, hogy előrelátó, hosszú távú programot építesz.*

- Gondoltam, hogy ezt nem fogod megkerülni. Nehezen tudok válaszolni, pedig a dolog nem nevezhető bonyolultnak. Most mondhatnám, hogy meguntam a várost, vagy azt, elegendem van a kufárkodásból, a hiába való,

sokszor értelmetlen hadakozásból. De nem mondom, mert tudom, enélkül nem megy. Ha az szükséges, hadakozni kell! Nem lehet társadalmon kívül, légüres térben dolgozni, még táncolni sem. A tánc számomra csak akkor jó, ha valóságízű, vagyis megélt – tartalmában és előadásmódjában is. Ehhez teljes életet kell élni, ezért nem térhetek ki az összeütközések elől, nem hunyhatozok szemet a minket körülvevő problémák felett. Olyan érzelmi amplitudóval csinálni valamit, ami állandóan a nullához tart, nem lehet, főleg nem lehet koreográfiát, táncot. Emberek vagyunk, és a nézeteink, viszonyunk a világhoz, művészetekhez más és más, tehát természetes, hogy ütköztetjük őket. Nincsenek egyedül üdvözítő megoldások, másrészt ugyanazon dologhoz többféleképpen lehet közeledni, és nincs kizárva, hogy a különféle álláspontoknak megvan a maga igazságtartalma. Az viszont megvisel és elkeserít, ha valakik orvul támadnak, s idegtépő hidegháborúban őrlik fel a nekik nem tetszőket. Ez tisztességtelen, s hiába vigasztalom magam azzal, hogy ez kultúrálatlanság, folyton úgy érzem, megromlik bennem valami. A nyílt összecsapás – természetesen nem ökölharca gondolok, hanem felnőttekhez méltó véleménynyilvánításra – magában hordozza a megoldás lehetőségét. Ha az ütköztetésnek, egyértelmű megoldáskeresésnek nincs szítere, demokratikus közege, a problémák feloldhatatlanokká válnak. Ilyen élmények sodortak az eltávozás gondolatához. Hangsúlyoznom kell, hogy ezeket az élményeket nem az együttesen belül, hanem azon kívül éltem meg.

– *Úgy tudom mégis maradsz.*

– Ez még nem dőlt el végérvényesen. Erős szálakkal kötődök ide, amelyeket nem lehet egyik napról a másikra eltépni. Amikor a csoportnak bejelentettem távozási szándékom, furcsa dolog történt. Képzeld el két-három olyan próbát, amelyen rendkívüli a munkafegyelem, mindenki legjobb tudása szerint dolgozik, csak éppen nem tudja, miért. Valamennyiünknek lelki légszomja volt. Mert minden együtt megszületett ötlet, felépített koncepció, letáncolt ütem értelmét veszítette. A táncosok – táncosok? ezt mondom, mint ha nem barátok lennének – becsapottnak érezték magukat, mert megcsalom őket, és én is úgy éreztem, cserben hagyom mindannyiukat a közös vágyaink, céljaink beteljesülése előtti pillanatban. Ezt a feszültséget fel kellett oldanom. Képtelenség volt nem feloldani. Másrészt viszont elindítottam valamit, amit csak végigjárni lehetett. Talán sejted mekkora konfliktust éltem meg. Végül a távozás helyett a csoportot választottam, noha folyamatosan történnek körülöttem olyan események, amelyek nagyon megnehezítik a munkánkat. Pedig ha megismernéd az együttes nyári és őszi programját, láthatnád, hogy van mit csinálnunk, terveink szerint a turnénk Bakutól Párizsig ívelve. Nekem a tánc, a folklór nemcsak mesterségem, hanem az életem.

– *Köszönöm a beszélgetést.*

BRUNDA GUSZTÁV

KALANDOZÁSOK ÉS GÖRÖNGYÖK (II.)

Naplómból — dátumok és magánügyek nélkül

NAGY PÉTER VÁROSA? Nem egyéni felfedezésem, hogy a városoknak jellemük van, mint nekünk magunknak. A jellem pedig sokkal illékonyabb és megfoghatatlanabb valami, sembogy a bétköznap gyakorlatiasságra bízunk rejtelméit. Kétségtelen azonban, hogy létezik az, amit emberismeretnek nevezünk. Valójában felderítetlen, nagyjából titokzatosnak tűnő képességünk ez is. Eveinkkel felgyülemelő tapasztalataink mellett egyenrangú szerep jut benne – így vettem észre magamon – az ibletettségek is. Abhoz hasonlító feljokozottság ez, mint amilyenel remekművek befogadására nyilunk meg. Képtárak, kiállítások rendszeres látogatói viszont jól ismerik azt a kínos, átmeneti állapotot, amelyben a falakon lógó alkotások csupán mint képkeret, felbordott festék jelennek meg, s képtelenek vagyunk a látvány elemeit műnek látni. Egy szóval nem állandóan (és persze nem mindig jól) működik ez a képességünk sem. De ez hosszabb mese ennél a néhány sornál. Amiért szóba hoztam? Ha van emberismeret, létezik városismeret is. A kettő nem sokban különbözik egymástól. A tárgyukban természetesen, de „batásfokuk”, teljesítőképességük csúcsát csak azzal az igényességgel érhetik el – ebben az egyezés – amit Rilke ír elő szelíd terrorral: sokat látni, tapasztalni, aztán várni kell, hogy emlékezni tudjunk, és még ezzel sem érhetjük be. Az emlék sem elég. Még felejteniünk is kell, majd kitartó türelemmel várni, úgy támadják fel az élmény, hogy már nem tudni, mennyi az emlék, és mennyi vagyok én. Itt a kulcsa leningrádi elbizonytalanodásomnak.

Már tudom: ha Leningrádban valaki nem azt találja, amit keresett, tartson önvizsgálatot, mert nem kint leli meg a magyarázatát hiányérzetének. Nem számolt ugyanis azzal, hogy ez a város másból is áll, mint az épületei, utcái, terei és a most benne élő emberek. Amit az ide látogató nem kap meg a paloták és a sugárutak, csatornák, hidak és körutak, vagy a Nyevszkij Prospekt széles járdáin hömpölygő tömeg feletti csodálkozásában, azt nem is várhatja mástól, csak önmagától. Mert nincs még egy városa Európának – talán csak Párizs –, amelyhez a képzelet teremtményei ennyire valószínűleg hozzátartoznának. A XIX. század orosz irodalmára, s elsősorban a prózára gondolok, azokra az alakokra, regénybősökre, akiket mindenki ismer, vagy legalábbis hallott róluk, s akiknek a neve, jelentéktelen vagy lenyűgöző élete annyira összefonódott a városával, hogy iskolás felsorolásuk szükségtelen.

Kalauzunk egyszerre ijed meg és lelkesül fel a kérdéseimtől. Amikor a Rogozsin-házat is látni szeretném, leszakadván a barkácskészlet, szamovár, búvárszivattyú után kajtató utastársaktól, attól kezdve már két irodalomrajongó vettelkedik egymással a felsőfokok halmozásában. Idegenvezetőnk bibátlannak tekinthető magyar tudása kibicsaklik az izgalomtól, miközben a várostérkép fölé hajolva azonosítjuk a dosztojevszkij helyszíneket. Mert az utca nevek egy része itt is módosult. Az otthon kigyűjtött nevekkal segítség nélkül nem sokra mennék.

Mielőtt az átírt, új jelzésekkel feldúsított térképpel nekiindulnék, még megosztja velem az örömét. Tudom-e, mit igazol a kíváncsiságom? Azoknak a helybéli fanatikusoknak a magatartását, akik Dosztojevszkij születése vagy halála napján szabadságot vesznek ki, testben-lélekben felkészülnek a magánünnepükre, kora reggel virágot választanak, elzarándokolnak írójuk sírjához, aztán valamelyik kedves könyvükkel a bónuk alatt bejárják a regényvárost. És ahogy vannak Dosztojevszkij-rajongók, tábora van Puskinnak, Gogolnak, Bloknak. A névsor bosszú: van választási lehetőség.

Nyakamba veszem a várost.

Véletlen, fontosá váló találkozásokban, megrendítő élményekben nem volt részem. Mindössze annyi történt, hogy láttam mident, amit beleprésselhettem az időmbe. Viszont tudtam végig, hogy a roppant méretű városban sokan vannak rajtam kívül is, akiknek Raszkolnyikov, Sztavrogin, Miskin herceg, Nasztaszja Filipovna – s annyian mások – bejegyzett lakosok. Evakuálhatatlanok, mert bennünk élnek.

LENIN VÁROSA. Azok az első világháborús fegyverek ordenáré hangossággal szólhattak. A tér azonban nem visszhangos. Rastrelli épülete és szemben a diadalív melletti félkörív kényelmesen messzi esik egymástól, mint minden jelentős pontja a városnak. (A Rossi-udvar, amely megoldásában az Uffizi együttesére emlékeztet, ezért is tűnik némileg idegennek a zártságával.) Az egyes lövések durranása, a sortűrek recsegése elszállhat ereje szerint. Mire épülethomlokzatba ütközik, már fáradt, mint egy tévelygő puskagolyó, ami már nem üt sebet, csupán megnyugodva leball, mégba húsba ütközik is. Nem is beszélve arról, hogy a Sándor-oszlop tengelyében két irányba is nyitott a tér. Balra az Admirális elöltti park fái közé, jobbra, a csatorna felett, Puskin lakóházának irányába terjeszkedhet és oszolhat el a fegyverzaj. Akkor hát minek a hangja töltötte be a Nagy Robam idején a teret? Persze a lövéseké is, az ordításé is, de mégis, ezeken a köveken ezrek csattogtak a kor minden elképzelhető lábbelijében.

Még kora délelőtt van, gyér a forgalom. A hatalmas tér szinte kihalt. Igaz, már több száz turista bámészkodik, ekkora méretek között azonban, mint eltévedt hangyaraj a pázsitfűben, úgy elvesznek ennyien. Hallhatom hát hatvanhat év távolából is a csizmákat és bakancsokat, a szétmállókat és szegecselteket, a spiccvasakat és patkókat, a matrózokét és a lovukat felejtett katonákét, meg a munkások olaj- és vasreszelék érlelte lábbelijét, amely lehulló szikra, eldobott izzó vasvég ellen óvott lábfejet és talpat. Ezt a csúszszanást, koppanást, verődést, csattogást hallom most, amely aztán a Téli Palotán belül folytatódott. Abol a térről beözönlők feljutottak a számukra elképzelhetetlen termekbe, azt most a Forradalmárok lépcsőjének nevezik. Hajómélyből törbet fel olyan robajjal a bezúduló tengervíz, mint ők ezeken a lépcsőkön. A tér szétmálló hangjai itt már valósággal megkomponáltakká válhattak. Az építészeti elemek mederbe szorították, terelték a kinti zajt, egyben fel is erősítették a dübörgésig. A fehér szalonban a lábak zenéjét egyszerre érzékeltették művészien jelképesnek, ugyanakkor kiszámíthatatlanul valóságosnak is.

A KOMJÁTHY KÖR

1982. február 16-án huszonnégyen – balassagyarmatiak, a környéken élők és Nógrádból elszármazottak – elhatározták és írásba is adták, hogy Komjáthy Jenő szellemi örökösének vallva magukat, élő szellemi-művészeti műhelyt hoznak létre Balassagyarmaton; kritikával, eszmecserevel segítik egymás munkáját. Otthonra a Madách Imre Városi-Járási Könyvtárban lettek.

Amikor Podlipszky Ervin könyvtárigazgató útján először kerestek meg levélben, mondanék véleményt írásaikról, bizony meglepődtem. Nem vagyok gyakorló kritikus, bírálatot csak szakkönyvekről írok. Nem éreztem és ma sem érzem az értékítélet jogosultságát velem együtt élő, együtt lélegző kortársak fölött. Mégsem mondhattam nemet. Hogy mi ragadott meg a Komjáthy Jenő Irodalmi Társaság tagjaiban? Az, hogy nem szabtak feltételeket, nem kértek megjelent vagy elkészített írásokat belépőül a csatlakozni szándékozótól; hogy felelősséggel érző, problémákkal áldott emberi arcúak bontakoztak ki – akkor még ismeretlenül –, a gépelt lapokról; hogy munkájuk, életük része lett az önkifejezés igénye, a véleményformálás belső kényszere.

Összejöveleiknek utóbb híre lett a városban, a megyében. Vendégeket is hívtak – jobbára még Nógrád határai közül – és 1983 júniusában megszervezték első, háromnapos alkotótáborukat. Ma már szellemi holdudvaruk van, barátaik, sőt szurkolóik.

Nem életkor, nemzedéktudat, foglalkozás, iskolai végzettség vagy stílusvonások rokonítják őket. Írásaik is ezt mutatják. Az irodalom alapelemeit, a költőmesterség gyakorlati abc-jét ma már iskolai tananyagként tanítják. Megszólalni mégsem könnyű. Figyeljük együtt magabízó vagy félénk, hetyke vagy tétovább indulásukat; mikor és hogyan történik meg tolluk mozdulásában a művészet hétköznapi csodája.

KERÉNYI FERENC

Rembrandt-ballada

KOLDULVA kullogok utánad kutatva
kötelet keresve meg a HÁROM FA
egyikét, hát mért is rajzolk
jaj mit csináljak
s mikor a Rosengracht táján
meglep a rendőr az ÉJJELI ŐRJÁRAT
kikötöm magam az oszlopokhoz
nehéz vagyok
mint egy ardenncs-i mésző
és évszázados mint a házak
homlokomra enyhe penész nő
elsötétülök mint az éjféli árnyak
beszippantva a sós illatot
amit a tengeri szél hoz:
a gondolatom utánad gondol
a parttalan partokon valahol
s a leideni malomhoz fut ijedten
a láthatártalant elködölve a lisztbe fúj:
barna homály-anyó csoszog a végtelenben
és a vásznakon kimerevedik mozdulatlanul

EGYSZERRE MINDEN feltolul:
Zsuzsanna lány fürdője forr
a lombok közt kínlódva kéjelgő vének
buja megriadt szemétől
s felvillannak mint a bronz
ragyás meggörnyedt koldusok
éneklő bibliai arany-királyok
félbevágott bikákkal áldozók
fátyolos átkozottak
bűnösök: önmagukból is kitaszítottak
zúgó szárnyas vad nőstény-angyalok
scjtelmes puhán-lebegő glóriák
édes szelíd kis holland szűzmáriák
megkínzott krisztusok zokogó férfiak
semmibe hurkolva kezük

SZÁRNYAS vad angyalom: SASKIA
bűvös kezében pirosan gyullad
a szerelem-virág: öngyilkos kardok itt
a boltozatos mellek bordáiban
drága kis holland szűzmáriám:
az ajtófélfának támaszkodik:

HENDRICKJE tejízű arca sír
ó jaj kárhozott krisztus-énmagam
a megváltásért a földön maradtam:
templomok hajók umbra-barna tenger
elefántcsont-okker éjszakák
jaj mester-mester-MESTER...!
ítéleted

beteljesül ma rajtam:
a címek rangok menthetetlen
posványba hullnak mint a pernye
s ott is maradnak eltemetve:
farizeusok főpapok királyok
takácsok ünnepélyes céhe
csapszékek csatornák népe
magunk megváltva itt ölelkezünk
s én térdrehulló
tékozló fiú
lerongyolódva hiú
kényszerképzetektől
szertartás nélkül felkiáltok:

BOT végén ecetes szivacs
nem végeztetett el
halálunk után tovább szenvedünk:

RADNAI KETYKÓ ISTVÁN

SÓLYOMRÖPTŰ LÁNYOK

A Feleségek könyvéből

Mert voltunk mi egykor sólyomröptű lányok
alma illatú őszenben forró vízmosságok

szénaszárító nyárban kócos, göndör boglyák
virágfakasztó tavaszban tüzes nyelvű borotvák

élesek, mint a kés: kifent fényes pengék
gömbölyű mellű, szelíd füstű fecskék

hó szagú télben lavina omlás
szivárvány-hídon pántlikás dekoltázs

és lettünk madonna arcú menyecskék
férjek nyakán lógó féltett creklyék

vagyunk szerelmes nőtény lepkék
fényben megfogott kék szemű legyecskék.

„...egy ország vérben áll...”

Bodó Benjamin, a Fővárosi Ruhafestő Ipari Vállalat becsületes dolgozója, aki másodállásban ruhafestő kisiparos volt, majdnemhogyan késve rontott be a gyár kapuján. Sietve blokkolt, majd tovább ment volna, de a portás meg-
szólította:

– Uram, önnek vérzik az arca.

– Köszönöm, hogy figyelmeztetett – mondta és rohant tovább az öltözőbe.

Magára öltötte festéktől tarkálló overállját és sietett a műhelybe, mikor egy munkatársa vészjósló hangon figyelmeztette:

– Benjamin! Neked vérzik az arcod!

– No és?! Vérzik. Olyan nagy dolog, ha valakinek vérzik az arca?

– Nem. Nem nagy dolog.

– Hát akkor? – kérdezte kicsinylően Bodó Benjamin, és bevonult a mű-
helybe.

Beindította a gépet és befűzött egy vég fehérvásznat az orsók közé. Meg akarta kezdeni a munkát, mikor egy kolléganője csivitelő hangon így
szólt hozzá:

– Jaj, Bendzsi! Magának vérzik az arca.

– Tényleg? Jaj, nagyon köszönöm, édes Elvira kisasszony – válaszolta
finomkodva, dühét leplezve, Bodó Benjamin.

Zakatol a gép, fogy a vászon és csörög a telefon. Felveszik.

– Benjamin! Telefon. A főnök.

– Halló?! Tessék, Bodó Benjamin vagyok.

– Jó napot, Bodó elvtárs. Fel tudna szaladni öt percre hozzám, az iro-
dába? Lenne egy kis megbeszélőnk.

– Igen, főnök! Mindjárt ott leszek.

Morse-hangokhoz hasonló kopogás.

– Igen – hallatszik belülről egy lány női hang. Nyílik az ajtó.

– Jöjjön, Bodó elvtárs, foglaljon helyet... Ancika lenne szíves egy ki-
csit magunkra hagyni – kérte parancsolva a főnök titkárnőjét.

– De Bodó elvtárs! Ön, Bodó Benjamin... Önnek vérzik az arca!

– Hol igazgató elvtárs? – kérdezte ő szenvtelenül.

– Itt a bal felén.

– Igen? Itt a bal felemen? Vérzik a bal felem? Tényleg. Milyen ér-
dekes! Vérzik a bal felem.

Szól a duda, tömeg özönlik ki a kapun, és közben csattog a blokkolóór-
ka karja. Bodó Benjamin is odaér, leemeli kartonját, csörömpölve lebélyegzi;
majd kilép a kapun, fehér színű trikójában, melyre nagy vörös betűkkel
ráírta: Tudom, hogy vérzik az arcom!

Másnap a szokásos időben felkelt, elvégezte reggeli teendőit, és kilépett az utcára, hogy munkába induljon. A kapuban találkozott szomszédjával, aki szokás szerint köszöntötte, és ő is köszöntötte volna, ha a meglepetéstől a torkán nem ragad a szó. Ugyanis a Józsi bácsin is (mármint a szomszédon) ugyanolyan pólóing volt, mint rajta. Meglepettségéből feleszmélve nagyot köszönt, majd beszédbe elegyedve nekivágtak szokásos útjuknak. A körúton elbúcsúztak egymástól, Bodó Benjamin pedig elvegyült a tömegben, ahol mindenki fehér pólóinget viselt, rajta nagy vörös betűkkel: „Tudom, hogy vérzik az arcom”!

De ez számára már annyira természetes volt, hogy észre sem vette.

NYÁR

Nógrád megye kialakulásának kérdéséhez

Szekercém élén kéket lobban a nap
vörös cérnaszálakat húz az égen
és hamuvá csendesül a pillanat
égett üzenet lapul a gyékényen

rézború indián kezében harag
szemében sápadtabbak a füstjelek
holnapra csupán aszalt szilva marad
égett kenyéren sárga-lángú sebek

formás meztelen fenéken fényostor
csillogó vízcsepp halad a gerincen
medencecsonton madárének lapul

cserepes szájon megcsillan a korom
fényes csónakban szőke bábu pihen
fején szalmakalap zizeg hanyagul

TÉL

Lepkeszárnyak ragadnak az üvegre
jégvirágot ültetnek fehér lányok
vad lovak szájában páragömb lebeg
celofán mögött sápadt villanások

a szikrák visszafogottak reggelre
kőkény-színű rúzs folyik szét a szájon
hósapkákat húznak a fenyvesekre
a szélvédő üvegén pattanások

hófehér kendőben várnak a szikék
puha párnákból kiveszik a tollat
vörös rókák hideg mancsa tör utat

megfagyott néhány felclőtlen szirén
kopasz fákon magányos csillag borzad
farkas-magányok szelik a vasutat

ZONDA TAMÁS:

Várakozás

Pulzusom pergőtüzétől
robajló éjszakában
huszonnégy felhangolt bohóc
rugdossa pöttyös álmait,
a tárgyak harisnyában,
mint bizarr terroristák.
Fényévre hallgat az ajtó.
Apadnak lassan a kölcsönök.
Aztán egy kifosztott hegedű,
kiáltásom belepattan végre
a bodza-szavú éjféli lélegzetébe.

Hirtelen ősz ez is,

smaragd vonósnégyeseim
eltapasta
egyetlen éjszaka.
Szétdúlt pacsírták
a réteken,
darvak ékjétől
felvérzett láthatár.
Rozsdát szitkozó
garázda tombol,
öklét nem oldja vérem.
Még egy ütés:
hülő tetem a nyár,
tarkóján halkán
csordogál a nap.